

مطالعه جامعه‌شناختی انگیزه‌های مشارکت در سازمان‌های غیردولتی

محیط‌زیستی شهر تهران: ارائه نظریه‌ای زمینه‌ای

پروانه شاطری^۱، صادق صالحی^{۲*}، منصور شریفی^۳ و رضاعلی محسنی^۴

^۱ گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۲ گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

^۳ گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران

^۴ گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۱۱

شاطری، پ.، ص. صالحی، م. شریفی و ر.ع. محسنی. ۱۴۰۰. مطالعه جامعه‌شناختی انگیزه‌های مشارکت در سازمان‌های غیردولتی محیط‌زیستی شهر تهران: ارائه نظریه‌ای زمینه‌ای. فصلنامه علوم محیطی. ۱۹(۱): ۶۹-۸۸.

سابقه و هدف: سازگاری با تغییرات آب و هوایی و تغییر رفتارهای مرتبط با انرژی جهت کاهش گرمایش جهانی از لوازم جوامع امروزی است که بدون مشارکت همه جانبه مردم و گروه‌ها از جمله سازمان‌های غیردولتی محیط‌زیستی امکان‌پذیر نخواهد بود. مشکل‌های زیاد محیط‌زیستی و دشواری مدیریت شهری در این زمینه در شهرهای بزرگی چون تهران ضرورت گسترش این سازمان‌ها را نمایان تر می‌کند، زیرا توسعه سازمان‌های غیردولتی منجر به گسترش مشارکت و افزایش سرعت تصمیم‌سازی در حوزه محیط‌زیست خواهد شد. در این راستا، شناخت دلایل و انگیزه‌های افراد از مشارکت در سازمان‌های غیردولتی محیط‌زیستی به‌عنوان هدف اصلی تحقیق حاضر، می‌تواند منجر به گسترش این نوع سازمان‌ها جهت دستیابی به توسعه پایدار گردد. پژوهش‌های پیشین در این زمینه، بسیار اندک و بیشتر با رویکرد کمی انجام شده‌اند.

مواد و روش‌ها: رویکرد این پژوهش، تفسیرگرایی است و با استفاده از نظریه زمینه‌ای انجام شده است. مشارکت‌کنندگان بر اساس نمونه‌گیری هدفمند از نوع گلوله برفی به تعداد ۲۰ نفر از اعضای سازمان‌های غیردولتی محیط‌زیستی شهر تهران در سال ۹۸ - ۱۳۹۷ انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته، گردآوری و با استفاده از مراحل کُدگذاری باز، محوری و انتخابی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. مفاهیم حاصل از کُدگذاری، تبدیل به خرده‌مقولات و مقولات شد و مدل پارادایمی استخراج شده در چهار بخش شامل: شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها می‌باشد که پیرامون پدیده مرکزی شکل گرفت.

نتایج و بحث: تحلیل داده‌ها نشان داد که شرایط علی اثرگذار بر انگیزه‌های اعضا از مشارکت در سازمان‌های غیردولتی محیط‌زیستی براساس دلیل‌های فردی (شخصی) مانند (تجارب حسی و طبیعت‌گرایی، رشته تحصیلی و نگرش استعلایی)، علاقه‌مندی به فعالیت‌های محیط‌زیستی و کسب شأن و منزلت اجتماعی می‌باشد. همچنین شرایط مداخله‌گر مؤثر بر پدیده شامل: محدودیت‌های ساختاری (شکننده

* Corresponding Author: Email Address. salehi@umz.ac.ir
<http://dx.doi.org/10.52547/envs.30853>

بودن محیط‌زیست، وجود نداشتن بستر لازم برای فعالیت‌های مدنی و ...، ارزش ذاتی محیط‌زیست و همجواری (محل سکونت فرد با طبیعت و مجاورت شغلی) هستند. افزون بر این، نتایج تحقیق نشان داده است که راهبردهای اتخاذ شده توسط کنشگران در دو بخش کوتاه‌مدت و بلندمدت عبارتند از: فعالیت‌های نمادین، انتقاد، توان‌افزایی اعضا، جذب متخصصان، رویکرد علمی در برنامه‌ها و مشاوره به برنامه‌ریزان، شبکه‌سازی روابط و تعامل و خرد جمعی. در نهایت، نتایج تحقیق حاضر نشان داد که پیامدهای اتخاذ این راهبردها، اثرگذاری افقی و عمودی، تبادل علمی و مدیریت اجرایی، مرجعیت و رشد و توسعه کمی و کیفی سمن‌ها است.

نتیجه‌گیری: انگیزه اصلی و محوری اعضا از مشارکت در سازمان‌های غیردولتی محیط‌زیستی، دغدغه‌های محیط‌زیستی می‌باشد. اعضا در راستای رسیدن به این مهم با علاقه، به تأسیس سازمان غیردولتی و یا به عضویت و مشارکت در آن روی می‌آورند تا ضمن توسعه روابط درون‌گروهی و بین‌گروهی بتوانند بسترسازی لازم برای تغییر رفتارها و کاهش یا حل مشکل‌های محیط‌زیستی را فراهم نمایند. افزون بر این، مطالعه دلایل و انگیزه‌های اعضا از مشارکت در سازمان‌های غیردولتی محیط‌زیستی، می‌تواند سازوکارهای جذب سایرین جهت توسعه و گسترش این سازمان‌ها را فراهم آورد.

واژه‌های کلیدی: دغدغه‌های محیط‌زیستی، تغییرات آب و هوایی، انرژی، سازمان‌های مردم‌نهاد محیط‌زیستی، مشارکت، نظریه داده بنیاد.

مقدمه

و تحول اجتماعی استفاده کنند (Banks et al., 2015). مواجهه با مسئله‌های مرتبط با استفاده بی‌رویه از انرژی و تغییر آب و هوا و ایجاد رفتارهای سازگار با این تغییرها در شهرهای بزرگی چون تهران نیازمند مشارکت همه‌جانبه مردم است. بر همین اساس، هدف این پژوهش، مطالعه‌ی انگیزه‌های اعضا از مشارکت در سمن‌های محیط‌زیستی می‌باشد. به عبارت دقیق‌تر، تحقیق حاضر در صدد پاسخگویی به پرسش‌های زیر است: ۱. چه عامل‌هایی در شکل‌گیری مشارکت داوطلبانه اعضای سمن‌ها تأثیرگذار است؟ ۲. دلیل‌های اعضای سمن‌های محیط‌زیستی پیرامون کدام پدیده مرکزی می‌چرخد؟ ۳. سمن‌ها چه راهبردهایی را در جهت تحقق مشارکت حداکثری اعضا برمی‌گزینند؟ ۴. انتخاب راهبردهای کنشگران در جلب مشارکت اعضا چه پیامدهایی را به دنبال دارد؟

پیشینه تجربی پژوهش

Rezaei et al. (2018) در ارزشیابی مؤلفه‌های مؤثر بر جذب و ارتقای مشارکت سمن‌ها در مدیریت پسماند دریافتند که «تسهیل مقررات و رفع موانع قانونی» بیشترین تأثیر را در مشارکت سمن‌ها داشته است Eskandari and Ghanbarzadeh Lak (2018) سطح آگاهی و جنسیت را مؤثر بر جلب مشارکت دانشجویان در امر تفکیک

تغییرات آب و هوا دارای پیامدهای زیاد و گسترده‌ای است که خود تهدیدی جدی برای آینده است. به‌گونه‌ای که برخی اقرار کردند «برای مقابله با آن، باید چنان بسیج شویم که انگار می‌خواهیم وارد جنگ شویم» (Giddens, 2016). از این رو، «تلاش‌ها برای یافتن راه حلی برای آن در سطح جهانی، ملی و محلی انجام گرفته است» (Yung Feng, 2012). از جمله تلاش‌ها در این زمینه، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر است که به‌عنوان راهکار مقابله یا سازگاری با تغییرات آب و هوا محسوب می‌شود. بر این اساس، سناریوهای آینده انرژی به دنبال تغییر رفتار انسانی در نقطه‌ای مطلوب و بدون هزینه هستند (Salehi and Pazokinejad, 2018). «سازمان‌های غیردولتی، در بسیاری از کشورها از نزدیک درگیر تعیین سیاست‌های مواجهه با تغییرات آب و هوا بوده و تلاش کرده‌اند تا دولت‌ها را تشویق کنند که وارد عمل شوند و سپس فشار وارد کرده‌اند تا اقدام‌های آن‌ها هر چه گسترده‌تر باشد» (Giddens, 2016). سازمان‌های غیردولتی، به‌عنوان گروه‌های مهم می‌توانند از نقاط قوت سنتی خود برای ایجاد پل بین سازمان‌های مردمی و محلی و ساختارهای ملی، استفاده از دانش خود در زمینه‌های محلی برای تقویت نقش‌شان در توانمندسازی

بر متغیرهای زمینه‌ای، پایگاه اقتصادی اجتماعی و یا بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی بر نگرش و رفتار محیط‌زیستی و از نوع پیمایش می‌باشند. افزون بر این، تاکنون، ابعاد اجتماعی انگیزه‌های مشارکت افراد در سمن‌های محیط‌زیستی کمتر مورد مطالعه قرار گرفته و تحقیق Ghanei Rad and Hosseini (2005) بررسی کمی در سمن‌ها به‌طور عام و در بین جوانان ۳۰ - ۱۴ بوده و نه سمن‌های محیط‌زیستی که بیشتر فعالیت آن‌ها در حوزه سازگاری با تغییرات آب و هوا و انرژی است. همچنین، درک انگیزه‌های متفاوت رفتار سیال انسان‌ها با مطالعه عمیق کیفی نتایج متمایزی در پی خواهد داشت.

مواد و روش‌ها

در این پژوهش، از روش کیفی با استفاده از نظریه زمینه‌ای استفاده شده است. میدان مطالعه سمن‌های محیط‌زیستی شهر تهران در سال ۱۳۹۸-۱۳۹۷ بوده است. برای انتخاب نمونه‌ها از نمونه‌گیری هدفمند از نوع گلوله‌برفی استفاده شد. این نمونه‌گیری مستلزم استفاده از افراد آگاه یا مشارکت‌کنندگان اولیه جهت شناسایی موردهای اضافی است و رهیافت مناسبی برای یافتن آگاهان کلیدی با اطلاعات زیاد در مورد موضوع مورد مطالعه است (Azkia and Imani Jajarmi, 2011). نمونه‌گیری، تا اشباع نظری ادامه یافت و با اتمام ۲۰ مصاحبه، اشباع داده‌ها حاصل گردید. در مرحله گردآوری داده‌ها از مصاحبه کیفی عمیق به شیوه نیمه ساختاریافته استفاده شد. تحلیل داده‌ها طی سه مرحله گدگاری باز، محوری و انتخابی صورت پذیرفت. همچنین در مراحل گدگاری، از ابزار تحلیلی پارادایم، استفاده شده است که از سه بخش شرایط، راهبردها و پیامدها تشکیل شده و سازماندهی بیشتر یافته‌ها را در پی داشته است. در این مطالعه جهت اعتبارسنجی از نقل قول‌های مشارکت‌کنندگان استفاده شد و در مرحله نهایی، این مقوله‌ها از سوی استادان جامعه‌شناسی و مشارکت‌کنندگان ارزیابی گردید.

پسماندهای شهری معرفی کرده و دریافتند که مشارکت بدون تأمین انتظارهای مادی، قابل انتظار نخواهد بود. (Vahida et al. (2017) بین میزان فعالیت اجتماعی و ارتباط با طبیعت، علاقه به محیط‌زیست و اهمیت آن و رفتار حامی محیط‌زیست رابطه معنادار یافتند. (Mohseni et al. (2013) دریافتند که رضایت از زندگی، عضویت خانواده در سمن، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، میزان مصرف رسانه، پایگاه اقتصادی و انسجام خانوادگی بیشترین تأثیر را در انگیزه مشارکت در سمن‌ها داشته‌اند. (Ghanei Rad and Hosseini (2005) دریافتند که پایگاه اجتماعی اقتصادی بالاتر با داشتن ارزش‌های فرامادی و سرمایه اجتماعی بیشتر با مشارکت افزون‌تر در سمن همراه است. یافته‌های پژوهش (Fung and Adams (2017) نشان داد که انگیزه‌های فعالیت در محیط‌زیست در مسیری پویا و تحت تأثیر تجربه‌های قبلی، اشتیاق، انگیزه‌های موجود و رضایت از خود که منتج از رفتار فعالانه است، شکل می‌گیرد. (Jia et al. (2017) دریافتند که ارزش‌ها، هویت‌های اخلاقی و تعهدات محیط‌زیستی، رفتارهای فعال را پایه‌ریزی می‌کنند و سه انگیزه مشارکت، شامل: نگرانی، مراقبت از محیط‌زیست و انزجار شخصی نسبت به افراد غیر مسئول نسبت به محیط‌زیست، می‌باشد. (Hansla et al. (2008) دریافتند که علایق محیط‌زیستی با باور به آگاهی متعهدانه از پیامدها، مرتبط است و نگرانی در مورد محیط‌زیست و تمایل برای حفاظت از آن، از جهت‌گیری‌های مختلف ارزشی حاصل می‌شود. (Mohd and Ahmad (2005) با تمرکز بر ویژگی‌های اجتماعی - اقتصادی دریافتند که بیشتر اعضای NGO، متخصصان با درآمد متوسط و شاغل در بخش خصوصی هستند و دلیل فعالیت داوطلبانه آن‌ها علاقه و حفاظت از محیط پاک است. بنابر نظر (Monard (2010) تاریخچه خانواده، فرهنگ، مدرسه و رسانه‌ها، علاقه جوانان به مشارکت مدنی را شکل می‌دهند (Fung and Adams, 2017). بررسی پیشینه نشان می‌دهد که پژوهش‌های انجام شده در ایران اندک و بیشتر با تأکید

جدول ۱- ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان
Table 1. Specifications of the participants

تعداد Number	سن Age	متغیرهای زمینه‌ای Contextual variables
۸	۳۰-۴۰	سن Age
۱۰	۴۱-۵۰	
۲	۵۱-۶۰	
۶	کارشناسی (B.Sc.)	مقطع تحصیلی Educational level
۹	کارشناسی ارشد (M.Sc.)	
۵	دکتری (Ph.D.)	
۱۹	شاغل (Employed)	وضعیت اشتغال
۱	غیرشاغل (Unemployed)	Employment status
مرد (Male): ۱۰	زن (Female): ۱۰	جنسیت (Gender)

نتایج و بحث

دادن دیگر مقوله‌ها، یکپارچگی و برتری نظری آن در قیاس با سایر مقوله‌های پیرامون آن به‌عنوان مقوله مرکزی انتخاب شد. در ادامه، با توجه به روش نظریه زمینه‌ای، نتایج در محورهای "شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها" مطابق با جدول‌های شماره ۲ و ۳ بیان می‌گردد.

در این پژوهش، پس از جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و گدگذاری داده‌ها، مدل پارادایمی انگیزه‌های اعضا، پیرامون پدیده مرکزی «دغدغه‌های محیط‌زیستی» نمایان شد. این مقوله به دلیل‌هایی از جمله، پاسخ‌های مکرر مشارکت‌کنندگان، قدرت جذب، ارتباط و پوشش

جدول ۲- فرآیند تبدیل مفاهیم به مقولات
Table 2. From concepts to categories

مقولات Categories	خرده مقولات Subcategories	مفاهیم Concepts	شرایط علی Causal conditions
دلیل‌های فردی (شخصی) Individual reasons (personal)	تجارب حسی و طبیعت‌گرایی Sensory experiences and naturalism	طبیعت‌گردی، علاقه از کودکی و نوجوانی، گشت و گذار در طبیعت، احساس قربانیت به طبیعت، نگاه سیستمی و رشته تحصیلی	
	رشته تحصیلی Field of study	Nature tourism, Childhood interests, Sightseeing in nature, Sense of closeness to nature, Systematic view, Field of study	
	نگرش استعلایی Transcendental view		
علاقه‌مندی به فعالیت‌های محیط‌زیست Interest in environmental activities	علاقه‌مندی‌های خاص محیط‌زیستی Special environmental interests	علاقه به فعالیت در حوزه‌های تخصصی (مانند انرژی، حیات وحش و...)، حضور در سمن از طریق دوستان، آزادی عمل فردی، توسعه فعالیت‌ها، جذابیت و نو بودن فعالیت محیط‌زیستی، عضویت و فعالیت در نشریه محیط‌زیستی	
	علاقه به فعالیت‌های گروهی Interest in teamwork	Interest in engaging in professional fields (e.g., Energy, Wildlife, etc.), Attendance to NGOs via friends, Individual freedom of action, Developing activities, Attraction and novelty of environmental activities, Membership and activity in an environmental journal	
	مطالعه، تحقیق و پژوهش Study and research		
کسب منزلت اجتماعی Achieving social dignity	کسب موقعیت اجتماعی جدید Achieving new social status	کسب موقعیت، احساس ارزشمندی، حضور در جلسات مردمی و رسمی به‌عنوان نماینده تشکل، شناخته شدن و کسب شهرت، کسب و ارتقاء شخصیت اجتماعی	
	ارائه دانش انباشته Provide accumulated knowledge	Achieving position, Sense of worth, Attendance in public and official meetings as a representative of an organization, Getting popular and achieving fame, Achieving and upgrade the social personality	

ادامه جدول ۲- فرآیند تبدیل مفاهیم به مقولات

Table 2 (cont.). From concepts to categories

مقولات Categories	خرده مقولات Subcategories	مفاهیم Concepts	
محدودیت‌های ساختاری Structural restrictions	موانع دولتی Governmental obstacles	پروسه طولانی مدت ثبت سمن و رسیدگی به مسئله‌های محیط‌زیستی از مجرای دولتی، ناتوانی دولت در حل مشکل‌های محیط‌زیستی، محدودیت ارائه دانش و فعالیت‌های محیط‌زیستی، شکننده بودن وضعیت محیط‌زیست ایران، نوپا بودن فعالیت محیط‌زیستی در ایران، باور نداشتن به محیط‌زیست در رأس هرم تصمیم‌گیری	شرایط مداخله‌گر Interfering conditions
	شکننده بودن وضعیت محیط‌زیست در ایران Instability of environmental situation in Iran	Long process of establishing NGO and handling environmental problems through government, Disability of government in dealing with environmental problems, Restriction of providing knowledge and environmental activities, Instability of Iran's environment situation, Newness of environmental activity in Iran, Not believing in environment at the top of the decision pyramid	
ارزش ذاتی محیط‌زیست The intrinsic value of the environment	ارزشمندی محیط‌زیست Value of the environment	ارزشمندی محیط‌زیست و انرژی‌های تجدیدپذیر، عجزین بودن زندگی با محیط‌زیست و انرژی، ضرورت توجه به محیط‌زیست، بی‌انتهای بودن فعالیت‌های محیط‌زیستی و حضور همیشگی محیط‌زیست در زندگی	
	لزوم حفاظت جهت پایداری The necessity of protection for sustainability	Value of the environment and renewable energies, Lives being involved with the environment and energy, Necessity of attention to the environment, Endlessness of environmental activities and permanent presence of the environment in life	
همجواری Proximity	محل سکونت Place of residence	ارتباط با زادگاه والدین، زندگی در محیط‌های طبیعی و تجارب گذشته، ریشه روستایی و مجاورت با شغل	
	مجاورت شغلی Proximity to work	with parents' birthplace, Living in natural areas and past experiences, Rural root and proximity to work	
راهبردهای کوتاه مدت Short term strategies	انجام فعالیت‌های نمادین Doing symbolic activities	جمع‌آوری زباله، تشکیل کمپین برای آلودگی هوا و...، اعتراض و انتقاد، نامه‌نگاری با مسئولان، مکاتبه با نماینده‌ها برای بیان مشکل‌ها، برگزاری کنفرانس با هزینه شخصی و تهیه بروشورهای علمی، شرکت در نمایشگاه‌های ملی و بین‌المللی	
	همایش‌ها Participating in exhibitions and conferences	Collecting garbage, Forming campaign for air pollution, etc., Protest and criticism, Correspondence with officials, Correspondence with MPs to express problems, Organizing conference at personal expense and preparing scientific brochures, Participating in national and international exhibitions	
راهبردهای بلندمدت Long term strategies	توان‌افزایی اعضا Members' empowerment	جلسه‌های درون گروهی، اشتراک‌گذاری تجربه‌ها، گذراندن دوره‌های توانمندسازی برای اعضا، برگزاری جلسات گفت و شنود بین سمن‌های مختلف، مبحث‌های علمی، نمایش فیلم، کتاب خوانی، نوشتن طرح درس	
	جذب متخصصان Attracting experts	استفاده از افراد علاقه‌مند و دانشگاهی، جذب افراد با روابط عمومی بالا، توان کلامی و قدرت رهبری، جذب تسهیلگران توانمند و جذب مهندسان، استفاده از پتانسیل افراد و... Using interested people and academics, Recruiting people with top public relations, Speech power and leadership ability, Attracting powerful facilitators and engineers, Using individuals' potentials	
	رویکرد علمی در برنامه‌ها و مشاوره به برنامه‌ریزان Scientific approach in programs and consultation with programmers	دانش تخصصی در کار با هدف تغییر در جامعه هدف، استفاده از توان بالقوه اعضا، دادن مشاوره علمی به برنامه‌ریزان و مراکز تصمیم‌گیر، مبحث‌های تخصصی در مورد بهینه‌سازی مصرف انرژی، برخورداری از دانش آکادمیک و استفاده از آن، جایگاه مشورتی در مرحله تصویب قوانین، انتشار دانش علمی بررسی کارشناسی طرح‌ها، لایحه‌ها و... و مطالعات تطبیقی Professional knowledge in work aiming to change target society, Using Potential power of members, Giving scientific consultation to programmers and decision making centers, Professional subjects about optimization of energy usage, Enjoying academic knowledge and using it, Position of consultation in passing laws, Releasing scientific knowledge and expert analysis of plans and comparative studies	
	شبکه‌سازی روابط و تعامل Networking relations and interactions	آشنایی با افراد جدید، پیدا کردن دوست، شرکت در جمع‌های دوستانه، ارتباط با دیگر سمن‌ها، ارتباط متقابل با سمن‌های تخصصی، برقراری ارتباط در همایش و نمایشگاه، ارتباط از طریق فضای مجازی، شکل‌گیری شبکه سمن‌ها، عضویت در شبکه سمن‌ها Meeting new people, Making friends, Participating in friendly groups, Connection with other NGOs, Mutual relation with expert NGOs, Communicating in conference and exhibition, Communicating via cyberspace, Forming NGOs network, Membership in NGOs network	

ادامه جدول ۲- فرآیند تبدیل مفاهیم به مقولات
Table 2 (cont). From concepts to categories

مقولات Categories	خرده مقولات Subcategories	مفاهیم Concepts	راهبردها Strategies
راهبردهای بلندمدت Long term strategies	خرد جمعی Collective wisdom	عملکرد بهتر جمع نسبت به فرد، نقش گرفتن از پایین به بالا و شکل‌گیری تفکر جمعی، تعریف پروسه به صورت جمعی، همسویی نظرات و فعالیت مشترک برای رسیدن به هدف، هم‌افزایی، استفاده از نظرات کل جمع، وحدت در عین کثرت اندیشه‌ها Better operation of groups than individuals, Taking bottom-up roles and forming collective wisdom, Describing the process collectively, Alignment of comments and common activity to reach the goal, Synergy, Using all members' opinions, Unity despite multiplicity of thoughts	راهبردها Strategies
اثرگذاری افقی و عمودی Horizontal and vertical influence	سطح اول: تأثیر بر زندگی فردی اعضا، سطح دوم: تأثیر بر زندگی مردم (الگوپذیری، جامعه‌پذیری محیط‌زیستی والدین)، سطح سوم: تأثیر بر برنامه‌ریزان First level: affecting individual life of members, second level: affecting people's life (patternability, environmental sociability of parents), Third level: affecting programmers	تأثیر بر زندگی فردی اعضا (کاهش مصرف انرژی، هوشمندسازی ساختمان)، تأثیر کودکان بر والدین، اشتیاق برای فعالیت محیط‌زیستی (درختکاری و جمع‌آوری زباله)، طرح مسئله در سازمان‌ها، گفتگو با نمایندگان مجلس جهت تصویب برخی پیشنهادهای و ایجاد حساسیت در جامعه، همکاری در نوشتن منشور فعالیت سمن‌های محیط‌زیست Affecting individual life of members (reducing energy consumption, making building smart), Children's influence on parents, Passion for environmental activity (planting and collecting garbage), Expressing problems in organizations, Talking to MPs to approve proposals and create sensitivity in society, Cooperation in writing a charter of environmental NGOs activities	راهبردها Strategies
تبادل علمی و مدیریت اجرایی Scientific exchange and executive management	تولید محتوا Content production برنامه‌ریزی و مدیریت Planning and management	تهیه محتوای آموزشی و علمی، تولید و ارائه محتوای علمی جذاب به صاحبان منافع، تبادل محتوای تخصصی در فضای مجازی، هدایت کارگاه‌ها و گروه‌ها، طراحی سفر و اردو، تیم‌سازی و گروه‌سازی، رهبری گروه Providing educational and scientific content, Production and presentation of exciting scientific content to stakeholders, exchanging professional content via cyberspace, Leading workshops and groups, Planning for trips and camping, Group making, Leading groups	نتایج Consequences
مرجعیت Authority	مراجعه به سمن‌ها Referring to NGOs	پذیرش رویکردهای علمی در جامعه هدف، توجیه‌پذیری علم و اعتماد به رویکرد علمی، رجوع به سمن‌ها جهت حل مسئله‌های منطقه‌ای، محلی و مطالبه‌گری، رجوع جهت کسب اطلاعات تخصصی مانند انرژی‌های نو، رجوع سازمان‌های دولتی و گردشگران به سمن‌ها و... Accepting scientific approach in target groups, Feasibility of science and trust in scientific approaches, referring to NGOs to solve regional and local issues and demanding, Referring to obtain specialized information e.g. new energies, referring to NGOs by governmental organizations and tourists	نتایج Consequences
رشد و توسعه کمی و کیفی سمن‌ها Quantitative and qualitative development of NGOs	رشد کمی Quantitative development گسترش فعالیت‌ها Activities development به‌روز شدن سمن‌ها Updating NGOs	توسعه روابط در شبکه سمن‌ها، ملحق شدن افراد به سمن‌ها، عضویت از طریق آشنایی با سمن در همایش‌ها و نمایشگاه‌ها، آشنایی از طریق شبکه‌های اجتماعی، تبادل اطلاعات، تعمیق روابط محیط‌زیستی، رشد کمی و کیفی سمن، پیگیری مشکل‌های محیط‌زیستی از مجراهای قانونی، هماهنگی و ارتباط بین سمن‌های مختلف جهت رفع محدودیت‌های ساختاری، پیگیری و حل مشکل خارج از مرزهای تعیین شده سازمانی، تبادل اندیشه‌ها، ارتقاء سطح آگاهی‌های فردی، اجتماعی، تحلیل مسئله‌ها با رویکردهای مختلف و به‌روز شدن سمن Development of relations in NGOs network, Individuals joining NGOs, Membership via learning about NGOs in conferences and exhibitions, Discovering via social networks, Exchanging information, Deepening environmental relations, Quantitative and qualitative development of NGO, Tracking environmental problems legally, Coordination and connection between NGOs to eliminate structural restrictions, Tracking and solving problems out of defined organizational boundaries, Exchanging thoughts, Upgrading individual and social awareness, Analyzing problems with different approaches and updating NGOs	نتایج Consequences

مفهومی در بدنه متن هستند که به آن‌ها گدهای «متصل به متن» می‌گویند که در روند پژوهش نشانه‌گذاری و جدا می‌شوند، یا سازه‌های مفهومی و مقوله‌ای استنباط شده از متن و البته ضمن وفاداری کامل به آن‌ها «گدهای برخاسته از متن» تعبیر می‌کنیم. در جدول شماره ۳ سیر مقولات اصلی تا مقوله مرکزی آورده شده است.

در جدول شماره ۲، ابتدا مفاهیم حاصل از گدگذاری داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها آورده شده است. در ادامه، مفاهیم مشترک، تبدیل به خرده مقولات شده و در نهایت، سیر تبدیل خرده مقولات به مقولات آمده است. گدهای به‌دست آمده (مفاهیم و مقولات) برحسب موضوع و پرسش‌های پژوهش و نوع داده‌ها، دو حالت دارند. یا

جدول ۳- فرآیند تبدیل مقولات به مقوله مرکزی
Table 3. Process of changing categories to cores

		مقولات Categories		
پدیده دغدغه‌های محیط‌زیستی The phenomenon of environmental concerns	کسب منزلت اجتماعی Achieving social dignity	علاقه‌مندی به فعالیت‌های محیط‌زیستی Interest in environmental activities	دلایل فردی (شخصی) Individual reasons (personal)	شرایط علّی Causal conditions
	همجواری Proximity	ارزش ذاتی محیط‌زیست The intrinsic value of the environment	محدودیت‌های ساختاری Structural restrictions	شرایط مداخله‌گر Interfering conditions
	-	راهبردهای بلندمدت Long term strategies	راهبردهای کوتاه مدت Short term strategies	راهبردها Strategies
رشد و توسعه کمی و کیفی سمن‌ها Quantitative and qualitative development of NGOs	مرجعیت Authority	تبادل علمی و مدیریت اجرایی Scientific exchange and executive management	اثرگذاری افقی و عمودی Horizontal and vertical influence	پیامدها Consequences

وقتم را در طبیعت می‌گذراندم». علی نیز از تجربه‌های حسی کودکی می‌گوید «از موقعی که به یاد می‌آورم درگیر طبیعت بودم و از آن لذت می‌بردم». ب. رشته تحصیلی: علاقه‌مندی به طبیعت و درگیری با آن، بیشتر منجر به ادامه تحصیل در رشته‌های مرتبط با محیط‌زیست شده است. یکی از پاسخگویان در این زمینه می‌گوید «در طبیعت بودن، من را علاقه‌مند به شاخه جدیدی از فعالیت کرد. پس تغییر رشته دادم و ارشد محیط‌زیست خوندم». گاهی نیز رشته تحصیلی، کنشگران را به سمت عضویت در سمن‌ها سوق داده است. آزاده در این زمینه می‌گوید «در حقیقت رشته و تخصصم سبب علاقه‌مندیم به کار در زمینه حفاظت از محیط‌زیست شد». پ. نگرش استعلایی: کنشگران با نگاه سیستمی، فرد را جزیی از یک کل به هم پیوسته می‌دانند و اغلب نگاه انتفاعی و ابزارگونه به

مقولات اصلی پیرامون پدیده مرکزی «دغدغه‌های محیط‌زیستی» شکل گرفته‌اند. در ادامه، محورهای بیان شده با نمونه‌هایی از داده‌های خام مصاحبه شوندگان ارائه شده است.

شرایط علّی

۱. دلیل‌های فردی (شخصی)

این مقوله فارغ از الزامات ساختاری توسط پاسخگویان مطرح شده و شامل سه خرده مقوله است. الف. تجربه‌های حسی و طبیعت‌گرایی: کنشگران به دلیل‌هایی از جمله تجربه‌های کودکی و گشت و گذار در طبیعت، علاقه‌مند به محیط‌زیست شده‌اند. منصور در این زمینه می‌گوید «من از خیلی قبل آدم طبیعت‌گرایی بودم. طبیعت، فراغت، لذت و علاقه من می‌باشد. نمی‌دانم از کجا شروع و یا چه کسی من را به این سمت هل داد. از سن نوجوانی

جمله انگیزه‌هایی است که کنشگران را به سمت تحقیق در حوزه‌های تخصصی محیط‌زیست از جمله انرژی و اقلیم هدایت کرده است. منصور با تحصیل در رشته مرتبط با اقلیم می‌گوید «با تحصیل در این حوزه با علاقه‌مندی به سمت کار پژوهش و فعالیت داوطلبانه کشیده شدم، به کاری که هم شغل، هم تفریح و هم مسئولیت اجتماعی من بود». مشارکت‌کننده دیگر نیز در این زمینه می‌گوید «من عضو ثابت یک نشریه و NGO محیط‌زیستی بودم. اما از سال ۹۰ خودم NGO راه‌اندازی کردم چون فکر کردم که نیاز است کمی تخصصی‌تر کار کنم».

۳. کسب شأن و منزلت اجتماعی

مقوله بالا در قالب دو خرده مقوله مطرح می‌شود. الف. کسب هویت و موقعیت اجتماعی جدید: برخی از اعضا به‌عنوان نماینده تشکل با حضور در جلسات مردمی و رسمی، شناخته شده و یک هویت و جایگاه اجتماعی جدید را کسب می‌کنند. نوشین در این زمینه می‌گوید «رفتارهای محیط‌زیستی جزء رفتارهای منطقی و درست استنباط شده و به نظر می‌آید افراد نخبه و خاص جامعه این کار را انجام می‌دهند». مدیر یک سمن در مورد انگیزه برخی از اعضا در بدو ورود به سمن می‌گوید «بعضی برای شناخته شدن، فعالیت در پروژه، شهرت و یا فرصت اشتغال بهتر وارد NGO می‌شوند». ب. طرح و بیان دانش انباشته: افراد با علاقه‌مندی به فعالیت‌های مدنی، ضمن برآورده کردن نیازهای فردی و اجتماعی، به طرح خود و دانش کسب کرده‌شان در قالب NGO می‌پردازند. بیتا در این زمینه می‌گوید «گاهی کسی می‌آید که اگر سخنرانی کند به لحاظ روحی راضی می‌شود و اتفاقاً سخنران خوب و انگیزشی هم هست».

زمینه

مشارکت‌کنندگان این پژوهش از اعضای سمن‌های محیط‌زیستی شهر تهران در بازه زمانی زمستان ۱۳۹۷ تا تابستان ۱۳۹۸ انتخاب شده‌اند. براساس یافته‌های پژوهش، همه مصاحبه‌شوندگان به پدیده دغدغه‌های محیط‌زیستی

محیط‌زیست ندارند و از نظر آن‌ها محیط‌زیست و انرژی در ذات خود ارزشمند و متعالی هستند و در حفاظت و استفاده بهینه از آن‌ها باید کوشید. مشارکت‌کننده ۴۴ ساله‌ای می‌گوید «مشارکت، لازمه زیست در جهان هست و کار NGO یه ارزش جهانیه و چون این ارزش‌ها محدودن، فرد می‌خواهد نشان بدهد که کار ارزشمندی انجام می‌دهد». یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان نیز می‌گوید «بحث پایداری مهم است و هرکاری اگر خارج از آن پایداری اتفاق بیفتد، تأثیر منفی روی اکوسیستم می‌گذارد».

۲. علاقه‌مندی به فعالیت‌های محیط‌زیستی

این مقوله حاصل سه خرده مقوله است. الف. علاقه‌مندی‌های خاص محیط‌زیستی: حضور تصادفی و یا از طریق خانواده و دوستان در سمن محیط‌زیستی، عضویت در سمن را در پی داشته و به تدریج منجر به کشف علاقه‌مندی‌های خاص و فعالیت تخصصی در آن حوزه شده است. مشارکت‌کننده ۳۱ ساله می‌گوید «۱۲ سال است که در NGO محیط‌زیست فعالیت می‌کنم. بعد از مدتی متوجه شدم که علاقه‌ام بیشتر به حیات وحش می‌باشد و در کنار فعالیت عمومی، عضو سمن مرتبط هم شدم». ب. علاقه به فعالیت‌های گروهی محیط‌زیستی: مشارکت‌کننده ۴۱ ساله‌ای در این زمینه می‌گوید «من دوست داشتم فعالیت محیط‌زیستی داشته باشم. فرصتی فراهم شد و دنبال عضویت و تأسیس NGO رفتم». یکی دیگر از کنشگران که آزادی عمل فردی برایش اهمیت دارد، اظهار داشت «من می‌توانم با گروهی که خودم تشکیل می‌دهم، در وقت آزادم به‌گونه‌ای که دلم می‌خواهد خارج از شیوه‌نامه اداری و با چارچوب‌هایی که خودم تعیین می‌کنم کار انجام بدم». در واقع، یکی از دلایل‌های اعضا، پیگیری علاقه‌های فردی و رهایی از محدودیت‌های سازمانی بوده است. پ. مطالعه، تحقیق و پژوهش: بدون دانش آکادمیک نمی‌توان از حوزه‌های تخصصی بهره برد. فعالیت در نشریه‌های محیط‌زیستی نیز به دلیل جذابیت و نو بودن از

کاری با سازمان دولتی درگیر می‌شوی، نمی‌توانی راحت عبور کنی و حرکتت بسیار طولانی مدت می‌شود». یکی دیگر از کنشگران نیز در این زمینه می‌گوید «اگر اون بالایی‌ها برای NGOها مانع‌تراشی نکنند، ما خودمان کارمان را انجام می‌دهیم». ب. شکننده بودن وضعیت محیط‌زیست ایران: این شکنندگی هم به دلیل ضعف ساختاری، نبود پذیرش و حمایت نهادهای دولتی از سمن‌ها و نوپا بودن فعالیت‌های مدنی در ایران است. سعید در این زمینه می‌گوید «فعالیت‌های مدنی در قالب NGO سابقه طولانی ندارد. ما فعالیت‌های اجتماعی، مذهبی و خیریه داشتیم ولی در بخش محیط‌زیست، تجربه نگاشته زیادی نداریم». یکی دیگر از کنشگران نیز در این زمینه می‌گوید «اطلاعات روزانه نشان می‌دهد که در حوزه‌های مختلف محیط‌زیست وضعیت شکننده‌ای داریم».

۲. ارزش ذاتی محیط‌زیست

دو خرده مقوله در شکل‌گیری این مقوله اثرگذار بوده‌اند. الف. ارزشمندی محیط‌زیست: از جمله شرایط تأثیرگذار بر اتخاذ راهبردهای اعضا، ارزشمندی محیط‌زیست و انرژی، فارغ از نگاه کارکردگرایانه به آن‌ها و توان نهفته کشور در این زمینه می‌باشد. فریده در این مورد می‌گوید «محیط‌زیست و انرژی‌های نو ارزشمند هستند و بستر اینها هم در ایران مهیا می‌باشد. ایران بهشت انرژی‌های تجدیدپذیر است و پتانسیل فوق‌العاده‌ای برای انرژی خورشیدی و زمین‌گرایی دارد». محمد نیز در این زمینه می‌گوید «انسان نه از محیط‌زیست می‌تواند دست بکشد، نه از انرژی. محیط‌زیست با زندگی ما درهم آمیخته و تا وقتی که نوع بشر روی کره زمین است به اینها نیاز دارد». ب. لزوم حفاظت جهت پایداری: پایداری توسعه در گرو محیط‌زیست است. مشارکت‌کننده‌ای در این زمینه ابراز داشت که «توجه به انرژی‌های نو می‌تواند به بحث حفاظت از محیط‌زیست کمک کند چون در کاهش آلودگی‌های محیط‌زیست نقش مهمی دارد».

اشاره داشته‌اند، ولی میزان و شدت این پدیده در بین آن‌ها با توجه به شرایط علی‌متفاوت بوده است. بر همین اساس هر چه دانش کنشگران نسبت به بحران‌های محیط‌زیست بیشتر باشد، دغدغه‌ها افزون و فعالیت‌ها به‌منظور جلوگیری از ویرانی محیط‌زیست گسترش می‌یابد. تجربه‌های حسی و ادامه تحصیل در زمینه محیط‌زیست، علاقه‌های متفاوتی ایجاد کرده و همراهی این علاقه‌ها با رشته و فعالیت تخصصی و پژوهشی، دغدغه‌ها را ایجاد و افزایش داده است. افزون بر این، نگاه سیستمی به طبیعت منجر به اتخاذ راهبردهایی جهت نزدیک کردن اجزاء به همدیگر بوده است. نگرش استعلایی و نگاه ژرف به محیط‌زیست، دغدغه‌ها را افزایش و منجر به توسعه ارتباطات در جهت کاهش یا رفع موانع شده است.

شرایط مداخله‌گر

شرایط مداخله‌گر، شرایط ساختاری مربوط به راهبردهای عمل/تعامل هستند که به یک پدیده ربط دارند. آن‌ها تسهیل‌گر یا محدود کننده راهبردهایی هستند که درون یک زمینه خاص قرار دارند (Azkia and Imani Jajarmi, 2011) و در تعیین راهبردهای کنشگران اثرگذارند. این شرایط شامل مقولات زیر می‌شوند.

۱. محدودیت‌های ساختاری

مقوله بالا دارای دو خرده مقوله است. الف. موانع دولتی: شدت محدودیت‌های ساختاری (پروسه طولانی مدت همراه با موانع‌های زیاد در بسترهای دولتی و ناتوانی دولت در حل مسئله‌های محیط‌زیستی، باور نداشتن به محیط‌زیست در رأس هرم تصمیم‌گیری و آشفتگی در ساختارهای کشور)، وابسته به میزان ضعف‌های مدیران و مدیریت یکسویه در کشور است. گسترش محدودیت‌ها، نگرانی افراد را افزایش داده و منجر به ارتقاء مشارکت و گسترش ارتباطات محیط‌زیستی در خارج از بسترهای دولتی می‌شود. الهام در این زمینه می‌گوید «حرکت در بسترهای محدود کننده دولتی کند است و اجازه ارائه وجهه بارز شما را نمی‌دهند». پوریا نیز می‌گوید «وقتی برای انجام

۳. همجواری

مقوله همجواری، برگرفته از دو خرده مقوله نزدیکی محل سکونت و مجاورت شغلی فرد با طبیعت است. الف. محل سکونت: مشارکت‌کننده ۶۰ ساله در این زمینه می‌گوید «من ریشه روستایی دارم و در کودکی همیشه به روستای مادرم می‌رفتم و آن تجربه برایم لذت‌بخش و تعیین‌کننده بود». ب. مجاورت شغلی: مجاورت و یا ارتباط شغل با محیط‌های طبیعی خرده مقوله‌ای است که اشاره به حضور در طبیعت، به واسطه ارتباط مستقیم و غیرمستقیم شغلی دارد. زهرا در این زمینه می‌گوید «من کارمند شرکت مهندسان مشاور و پیوسته در محیط طبیعی بوم و هیدرولوژی کار می‌کردم». یکی دیگر از کنشگران نیز می‌گوید «پیشتر در حوزه گردشگری و میراث فرهنگی و محیط‌زیست کار می‌کردم. اما با ورود به شغل جدید و آشنایی با افراد و حوزه‌های جدید فهمیدم اگرچه مسیر من خیلی ارزشمند است چون دارم در حوزه محیط‌زیست کار می‌کنم ولی مسیرهای ارزشمند موازی من هم وجود دارد که باید دیده شود».

پدیده

قرار گرفتن شرایط علی و مداخله‌گر در کنار هم، منجر به شکل‌گیری پدیده‌ای تحت عنوان «دغدغه‌های محیط‌زیستی» شده است. این پدیده به معنی "توجه، نگرانی و حساسیت پاسخگویان به مشکل‌های محیط‌زیست" (Sudarmadi et al., 2001) است. نگرانی از رشد روزافزون مصرف انرژی، محدودیت منابع، تغییرات آب و هوایی و خطرهای آینده، پدیده اصلی در ایجاد انگیزه مشارکت است. افزون بر این، برخورداری از دانش محیط‌زیستی، تجربه زیسته فرد و علائق کودکی در نتیجه همجواری با طبیعت، همسویی رشته تحصیلی با علاقه‌های محیط‌زیستی، محدودیت‌های ساختاری، بی‌توجهی به محیط‌زیست و در اولویت نبودن مسئله‌های آن، نگرانی‌هایی نسبت به آینده محیط‌زیست ایجاد کرده و افراد را برمی‌انگیزد تا با عضویت و مشارکت در سمن به دنبال رفع این دغدغه‌ها باشند. باید اضافه کرد

که نگرش متعالی و ارزش ذاتی محیط‌زیست و جایگاه این اندیشه در ذهن کنشگران و تحصیل در این زمینه، سبب شده تا نگرانی از بحران‌ها در بالاترین سطح قرار گیرد. کنشگران، با برخورداری از ویژگی‌های بالا و دیگر شرایط علی و مداخله‌گری مانند، شغل، نگاه سیستمی و... جهت عبور از محدودیت‌های موجود در کشور، به ایجاد شرایطی مانند عضویت در سمن، برای گریز از الزام‌های ساختاری و گسترش ارتباطات محیط‌زیستی روی می‌آورند.

راهبردها

اعضای سمن‌ها در راستای دغدغه‌های محیط‌زیستی و ارتقاء انگیزه‌های مشارکت، راهبردها و داد و ستدهای گوناگونی را به کار می‌گیرند. راهبردهایی که مشارکت‌کنندگان در راستای دغدغه‌های محیط‌زیستی‌شان در پیش می‌گیرند به لحاظ زمانی شامل دو دسته، راهبردهای کوتاه‌مدت و بلندمدت هستند که در ادامه شرح داده می‌شوند.

۱. راهبردهای کوتاه مدت

راهبردهای کوتاه مدت به شکل برخورد مقطعی بوده و بیشتر برای «معرفی سمن»، «جذب اعضای جدید» و «جلوگیری از تخریب» هستند و در دو خرده مقوله توضیح داده می‌شوند. الف. انجام فعالیت‌های نمادین: از جمله این فعالیت‌ها، جمع‌آوری زباله و تشکیل کمپین جهت اعتراض نسبت به مسئله‌ها یا رویدادهای مسئله‌ساز در آینده است. این راهبرد زود بازده است و در مواردی مانند آلودگی هوا که هدف، اقدام سریع است و نه تغییر رفتار، می‌تواند کارآمد باشد اما تداوم ندارد. رضا در این زمینه می‌گوید «گاهی برای اعتراض به موضوعی مانند مصوبات مجلس، برنامه‌های دولت، آلودگی و... بعضی از سمن‌ها در شبکه‌های اجتماعی کمپین راه می‌اندازند که این راهکار مشارکتی نیست». یکی دیگر از کنشگران نیز در این زمینه می‌گوید «ما به‌طور عموم مکاتبه با مسئولان و نماینده‌ها برای بیان مسئله‌های محیط‌زیستی داریم»

می‌گوید «یک NGO باید بستری ایجاد کند که افراد دیگر کنارش کار کنند. یکی از ویژگی‌های شناسایی NGO، تعداد اعضای متخصص، فعال و رشدش هست که باید در جامعه دیده شود و تأثیرش هم معلوم باشد. مجموعه «من» نواقصی دارد؛ همه اعضا قلب نیستند، ولی می‌توانیم کمک کنیم که همه اعضا، قلب شوند و هر کسی با حضور خودش بتواند بیشترین تأثیر را بگذارد». پ. رویکرد علمی در برنامه‌ها و مشاوره به برنامه‌ریزان: مشاوره به برنامه‌ریزان جهت قابل پذیرش کردن مسئله‌های محیط‌زیستی با اتکا بر رویکرد علمی انجام می‌پذیرد. زیرا «مسئله محیط‌زیستی باید از اقتدار علمی و اعتبار ادعاها برخوردار باشد. بدون تأیید بخشی از داده‌های علوم زیستی و فیزیکی، امکان ندارد که یک وضعیت محیط‌زیستی بتواند به یک مسئله محیط‌زیستی تبدیل شود» (Hannigan, 2014). ژیلا، متخصص در حوزه انرژی می‌گوید «انرژی‌های نو از جمله مبحث‌های تخصصی هستند که برای جا انداختنش باید برنامه‌ریزی طولانی مدت داشت. راهبرد من در این زمینه همراه با یک نگاه علمی، تجربی، برنامه‌ریزی شده، منطقی و برخاسته از دانش آکادمیک هست. افزون بر این، با توجه به تغییرات ترکیب بازار انرژی، ما به‌طور معمول به شکل هدفمند، پروژه‌ای، مرحله‌ای و فرآیندی عمل می‌کنیم». اعضای سمن‌ها، در جایگاه مشورتی، در مرحله تصویب قوانین، به تصمیم‌گیران پیشنهاد و مشاوره تخصصی می‌دهند و پس از تصویب قانون نیز، بررسی‌های لازم جهت اجرا و... را انجام می‌دهند. در اینجا نقش پر رنگ عاملیت بر ساختار خودنمایی می‌کند. ت. شبکه‌سازی روابط و تعامل: آنچه که در تعاملات اجتماعی بیشتر نمود دارد، انتقال اطلاعات، رسیدن به فهم مشترک از یک موضوع، دریافت بازخورد، ایجاد شبکه روابط اجتماعی و ارزیابی رفتار خود و مواردی جز آن است (Chua, 2002). بنابراین افزایش تعامل، در جهت توسعه سرمایه اجتماعی و موفقیت سمن است، به‌عنوان نمونه «در بحث پذیرش انرژی‌های تجدیدپذیر، فعالیت‌های جدید در اصل به

مشارکت‌کننده دیگر در زمینه فعالیت نمادین خود می‌گوید «خیلی‌ها در این سال‌ها روز درختکاری با ما همراه شدند». ب. شرکت در نمایشگاه‌ها و همایش‌ها: حضور در این فضاها برای معرفی سمن و جذب عضو می‌باشد. علیرضا در این زمینه می‌گوید «ما با هزینه شخصی کنفرانس ملی برگزار و بروشور تهیه کردیم و خودمان سیاست‌گذار و مجری بودیم و به کارمون اعتقاد داشتیم». یکی از کنشگران در مورد دلیل اتخاذ این راهبرد می‌گوید «خیلی‌ها با قرار گرفتن در فضاهای جمعی مانند همایش، مشارکت می‌کنند».

۲. راهبردهای بلند مدت

راهبردهای بلند مدت شامل خرده مقولاتی است که در ادامه شرح داده می‌شوند. الف. توان‌افزایی: تشکیل کارگروه‌های مختلف و اشتراک‌گذاری تجربه‌ها، ارائه و آموزش بسته‌های تخصصی، جلسه‌های گفت و شنود و مبحث‌های علمی بین سمن‌ها، برگزاری دوره‌های توانمندسازی، مسابقه کتابخوانی و نمایش فیلم، از جمله راهبردها در زمینه توان‌افزایی است. ژیلا ضمن نیاز و ضرورت نیروهای متخصص در بحث انرژی می‌گوید «گاهی افرادی کنار من و اعضای سمن قرار گرفته و تلاش کرده‌اند تا همه تجربیات ارزشمند خود را به ما منتقل کنند، تا ما به خوبی راه را ادامه دهیم. ما کنار این افراد احساس می‌کردیم که بزرگ می‌شویم». ب. جذب متخصصان: مشارکت‌کنندگان همچنین با جذب افراد علاقه‌مند و متخصص با روابط عمومی بالا، توان کلامی و قدرت رهبری، از دانش و توانمندی آن‌ها در پیشبرد هدف‌های سمن بهره می‌برند. همچنین جهت جذب مهندسان و ارتقاء مشارکت آن‌ها و ترویج مهندسی سبز از برنامه‌های متنوعی در ارائه محتوا استفاده می‌کنند. نمایش فیلم و عکس برای برجسته کردن موضوع انرژی و اهمیت و لزوم بهینه‌سازی مصرف آن و یا ساخت مرحله به مرحله خانه هوشمند، از جمله راهبردهای ملموس، کم هزینه و کاربردی آن‌هاست. میلاد ۳۱ ساله، در این زمینه

کارآفرینان جدید احتیاج دارد تا نظریه‌هایی را درباره مسئله‌های حل نشده و این‌که چگونه شرکت‌های جدید و محصول‌های جدیدشان می‌توانند این مسئله‌ها را به نفع ذینفعان و مصرف‌کنندگان حل کنند، ارائه دهند» (Salehi and Pazokinejad, 2018). شبکه‌سازی به تسهیل این امر کمک می‌کند و «نقش بارزی در ایجاد شبکه‌ها دارد و بیانگر نحوه ارتباط افراد با یکدیگر و حفظ آن است (Wolff and Kim, 2011). یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه می‌گوید «ما ابتدای کار جلسه‌هایی برگزار می‌کنیم و بعد شبکه‌های دوستی شکل می‌گیرد و روابط وسیع‌تر می‌شود. بعد به تدریج با سایر سمن‌ها ارتباط می‌گیریم». ث. خرد جمعی: خرد جمعی برآیند نظرهای گروهی از افراد به جای یک فرد متخصص است. بر همین اساس، برخورداری از ساختار دموکراتیک ویژگی بارز سمن‌ها است. علی‌که اساس کار خود را بر هم اندیشی بنا نهاده می‌گوید «زمانی که NGO شکل می‌گیرد، نقش گرفتن از پایین به بالا خرد جمعی ایجاد می‌کند و سبب رشد NGO می‌شود. اگر قرار است جامعه نجات پیدا کند، حرکت از متن جامعه می‌تواند یاری‌بخش باشد. تفاوت سمن با فرد فرد جامعه برتری نتیجه کار آنهاست. کار سمن برخاسته از یک خرد جمعی و اندیشه گروهی است». فرشته نیز در همین زمینه می‌گوید «من فقط "یک فکر" و "یک زمان" دارم اما در گروه به یکدیگر یاد می‌دهیم و یاد می‌گیریم و چند فکر و چند زمان داریم». کنشگران با برخورداری از سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی و توانمندی فردی، جهت رفع دغدغه‌ها و تسهیل موانعی که در چارچوب‌های سازمانی قابل پیگیری نیست، راهبردهای متفاوتی جهت توسعه فعالیت خود اتخاذ می‌کنند. هر چه محدودیت‌ها بیشتر، دغدغه‌های محیط‌زیستی نیز بیشتر رخ خواهند داد.

پیامدها

۱. اثرگذاری افقی و عمودی

پیامد بالا در سه سطح قابل بررسی است. الف. سطح اول،

تأثیر بر زندگی فردی اعضای سمن: این خرده مقوله پیامد توان‌افزایی و جذب متخصصان است. فعالیت در سمن با حضور دانشگاهیان و جلسه‌های هم‌افزایی، بر زندگی فردی اعضا و اطرافیانشان تأثیرگذار هست. یکی از کنشگران در این زمینه می‌گوید «من و دیگر دوستان NGO سعی می‌کنیم در زندگی خودمان موارد مربوط به انرژی از جمله استاندارد ساختمان هوشمند را رعایت کنیم. به نظرم هر آدمی خودش می‌تواند یک سفیر انرژی باشد». به‌کارگیری راهبردهای کوتاه مدت مانند شرکت در نمایشگاه و همایش‌ها نیز بر اعضا اثرگذار بوده است. یکی از مشارکت‌کنندگان در این مورد ابراز داشت که «حضور در این فضاها افزون بر گفتگو بین سمن‌های عضو شبکه، سبب اعتماد بیشتر می‌شود و کمک می‌کند تا زمینه‌های جدید مشارکت ایجاد شود». ب. سطح دوم، تأثیر بر زندگی مردم و الگوپذیری: یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه می‌گوید «کمپین‌ها و هشنگ‌ها، موج‌های اجتماعی اثرگذار بر رفتارها هستند که امروزه خیلی طرفدار دارند و افراد از آن‌ها تبعیت کرده و مطالبه‌گری می‌کنند». افزون بر این، فعالیت‌های نمادین نیز، شکل‌گیری الگوهای رفتاری دوست‌دار محیط‌زیست و الگوپذیری از سمن‌ها را در پی داشته است. به‌عنوان نمونه، جمع‌آوری زباله توسط سمن‌ها که پذیرش آن در ابتدا سخت بود، اکنون به‌عنوان یک رفتار محیط‌زیستی در بین علاقه‌مندان شبیه‌سازی شده است. مشارکت‌کننده‌ای در این زمینه می‌گوید «پیشتر که زباله جمع می‌کردیم همه بد به ما نگاه می‌کردند. اما الان یک فعالیت لوکس شده و حتی شاگردهای من مدام می‌گویند برویم زباله جمع کنیم». مشارکت‌کننده دیگری نیز مفهوم جامعه‌پذیری والدین توسط کودکان را مطرح کرده و می‌گوید «با نمایش عروسکی به بچه‌ها نشان می‌دهیم که چه اتفاقی ممکن است برای محیط‌زیست بیفتد. بعد، این بچه‌ها که ببینند پدرش زباله می‌ریزد، به او تذکر می‌دهد. من یاد گرفتم که این تأثیرگذاری را باید از کودکان شروع

در این زمینه می‌گوید «مکانیزم این که چطور داده‌ها و محتوای تولید شده به صاحبان منافع منتقل شود، پیچیدگی خاصی دارد و اعضای خلاق می‌توانند با نوآوری محتوا را تولید و ارائه دهند». ب. برنامه‌ریزی و مدیریت: استفاده از توان علمی در فضای مجازی و همایش‌ها نیز، به دلیل این که زنجیره‌ای از تخصص‌های متفاوت ایجاد می‌کند، قادر به گره‌گشایی از مسئله‌های بین‌سازمانی و افزایش ارتباطات محیط‌زیستی خواهد بود. یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه می‌گوید «بعضی از اعضا بسیار پیشرو هستند. جمعی رو‌هدایت می‌کنند، سفر و اردو طراحی می‌کنند و در تشکیل گروه بسیار قوی و توانمند هستند». فرزانه در مورد پیامد جذب تحصیل‌کرده‌ها می‌گوید «این افراد به‌خاطر تخصص و روابط عمومی خوب و ویژگی رهبری که دارند، می‌توانند برای گروه‌های تخصصی برنامه‌ریزی کنند و با اعضای سمن‌های دیگه تبادل علمی کنند و کارهای گروه را پیش ببرند».

۳. مرجعیت

استفاده از رویکرد علمی، پذیرش و اعتماد به سمن‌ها را در پی داشته است. از این‌رو، سمن‌ها به‌عنوان گروه مرجع، محل رجوع گروه‌های مختلف، در برخورد با مسئله‌های محلی، شهری و... هستند. یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه می‌گوید «رویکرد علمی در جامعه هدف، اطمینان و اعتماد ایجاد می‌کند». در نتیجه، از نظر آذر «اگر شما این راهکار را به هر جامعه مخاطبی ارائه دهید قابل پذیرش است، چون علم توجیه‌پذیر است». پیمان نیز در مورد مرجعیت سمن‌ها می‌گوید «تو بازار ناشناخته و پیچیده‌ای مانند انرژی نیاز است که گروه مرجعی مانند سمن، به کمک رسانه‌ها بیاید و در ایجاد تغییر و پذیرش انرژی‌های نو در جامعه کمک کند». مهناز نیز در این زمینه می‌گوید «تشکل‌های محلی به شدت، محل رجوع سازمان‌های دولتی و گردشگران هستند و مردم هم برای پیگیری مطالباتشون به این‌ها رجوع می‌کنند. سازمان

کنم». پ. سطح سوم. تأثیر بر برنامه‌ریزان: استفاده از راهبردهای کوتاه مدت مانند اعتراض، انتقاد و طرح مسئله در رسانه‌ها، گاهی سبب شده تا آن مسئله در برنامه‌ریزی‌های مسئولان مورد توجه قرار گیرد. از جمله این موارد می‌توان به طرح مسئله در سازمان‌ها، ورود به مجلس و اثرگذاری بر نمایندگان جهت تصویب برخی پیشنهادهای و ایجاد حساسیت در جامعه به دلیل برجسته کردن مسئله‌های محیط‌زیستی در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی اشاره کرد. از نظر هانیگن یکی از عوامل لازم برای اینکه مسئله محیط‌زیستی با موفقیت و به‌طور کامل مورد مناقشه واقع شود، باید حامی نهادی‌ای داشته باشد که هم مشروعیت و هم تداوم آن را تضمین کند (Hannigan, 2014). اثرگذاری، پیامد استفاده از رویکرد علمی در مشاوره به مسئولان نیز می‌باشد.

مشارکت‌کننده‌ای بر این باور است که «برای اثرگذاری بر مدیران، باید ارتباط قوی باهاشون داشته باشیم. وقتی آن‌ها بدانند که علمی حرف می‌زنیم، گام اول برای برقراری ارتباط برداشته شده است». یکی دیگر از کنشگران نیز می‌گوید «ما با سازمان محیط‌زیست ارتباط داریم و وقتی منشور فعالیت NGOهای محیط‌زیست را طراحی می‌کردند، کمک کردیم». به‌طور کلی فعالیت سمن‌ها بیشتر مطالعاتی، آموزشی و ترویجی است. در سطح سوم، اثرگذاری در ایران نمود خیلی زیادی نداشته است اما تلاش برای دسترسی بیشتر به این مهم همچنان ادامه دارد.

۲. تبادل علمی تخصصی و مدیریت اجرایی

مقوله بالا، پیامد به‌کارگیری راهبردهای کوتاه مدت (همایش و...) و بلندمدت (جذب و تعامل) است و شامل دو خرده مقوله است. الف. تولید محتوا: یکی از مشارکت‌کنندگان در این زمینه می‌گوید «دانش اعضا تو بخش آموزشی خیلی کمک کننده است. من نیاز به افراد دانشگاهی دارم تا برای گروه‌های مختلف، محتوای آموزشی تولید کنند». یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان نیز

ایمان در همین راستا می‌گوید «NGO ای که رشد نکند و ارتباط نداشته باشد، نمی‌تواند از جامعه بالاتر فکر کند، بقای خودش را از دست می‌دهد و تبدیل به یک NGO منقضی شده می‌شود». افزون بر این، خرد جمعی در کنار شبکه‌سازی، به یادگیری و ارتقاء آگاهی فردی، اجتماعی و محیط زیستی منجر می‌گردد. احمد در این زمینه می‌گوید «وقتی درگیر کار گروهی می‌شویم، وارد جریان‌های جدید شده و یاد می‌گیریم که به مسئله‌ای نگاه کنیم که پیشتر به آن توجه نداشتیم». کنش‌های مسئولانه نسبت به محیط زیست، شناخت و عمل به وظایف شهروندی، برآیندی از به‌کارگیری مجموعه راهبردهایی است که ذکر آن رفت. به بیانی دیگر، هرچه دغدغه‌های محیط‌زیستی بیشتر باشد، جهت‌گیری به سمت مشارکت در سازمان‌های غیردولتی افزون‌تر و انگیزه ورود به فعالیت‌های محیط‌زیستی مطابق با علاقه‌های فردی بیشتر خواهد بود.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با استفاده از نظریه زمینه‌ای و با هدف شناخت و تبیین انگیزه‌های افراد از عضویت و مشارکت در سمن‌های محیط‌زیستی انجام گرفته است. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که انگیزه اعضا از مشارکت در سمن‌ها «دغدغه‌های محیط‌زیستی» و نگرانی آن‌ها از آینده محیط‌زیست، انرژی و... می‌باشد. دغدغه‌های اعضا و انگیزه مشارکت آن‌ها در سمن‌ها تحت تأثیر زمینه‌های فردی و تجربه‌های قبلی و عامل‌های مختلفی از جمله؛ تجربه‌های حسی و طبیعت‌گرایی، رشته تحصیلی و نگرش استعلایی شکل گرفته است. این نتایج با یافته‌های تحقیق Fung and Adams (2017) و Mohd and Ahmad (2005) همسو است. دغدغه و نگرانی از آینده در مورد کاهش انرژی‌های تجدیدناپذیر و پیامدهای تغییرات آب و هوایی و نقشی که انسان در تخریب محیط‌زیست و همچنین حل این

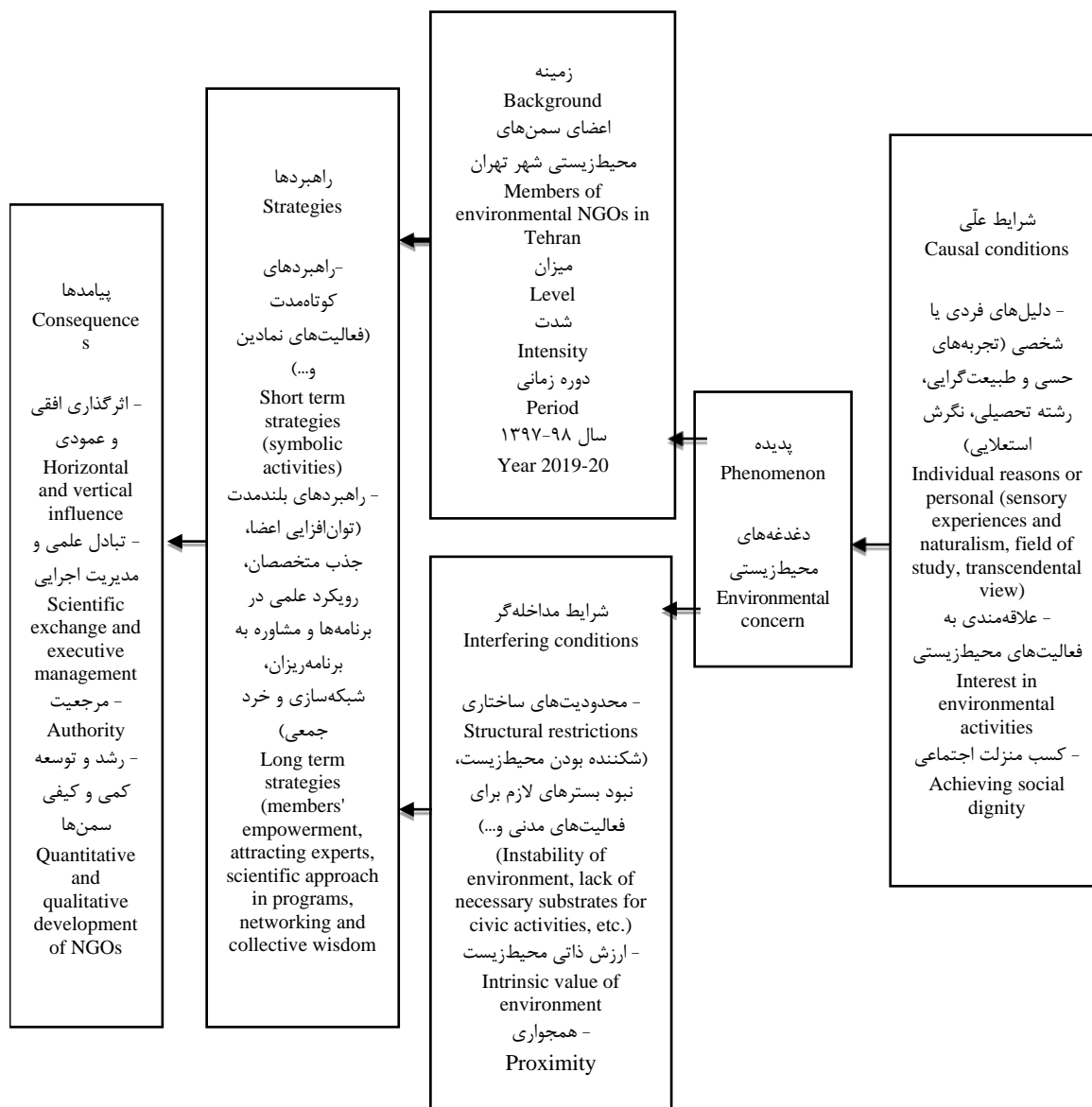
محیط‌زیست و منابع طبیعی برای درختکاری، پاکسازی و هر کاری که به منطقه مربوط می‌شود، به این‌ها مراجعه می‌کند».

۴. رشد و توسعه کمی و کیفی سمن‌ها

مقوله بالا، شامل سه قسمت است. الف. رشد کمی: به‌کارگیری راهبردهای کوتاه مدت و بلندمدتی مانند تعامل و شبکه‌سازی، رشد کمی سمن‌ها را در پی دارد. میترا در این زمینه می‌گوید «توسعه روابط در شبکه سمن‌ها، جلسه‌های بحث و هم‌اندیشی، روابط اعضا رو عمیق‌تر کرده و جمع‌های دوستانه و علمی شکل گرفته است». نتیجه حضور در این جلسه‌ها، ایجاد شبکه‌ای از روابط قدرتمند است. «با افزایش تعداد اعضای فعال شبکه، تبادل اطلاعات و توسعه و تعمیق ارتباط با افرادی که نقطه مشترکشان محیط‌زیست است، گسترش می‌یابد. شبکه‌سازی سازمان‌ها می‌تواند موجب دسترسی بهتر به منابع، افزایش اعتماد، قدرت و اعتبار باشد» (Laursen and Salter, 2006). کنشگر جوانی در این مورد می‌گوید «NGO اگه رشد مداوم نداشته باشه NGO نیست و وقتی NGO میشه که رشد کمی و کیفی داشته باشه و تأثیرش هم معلوم باشه». ب. گسترش فعالیت‌ها: توسعه فعالیت سمن‌ها و پیگیری مشکل‌های محیط‌زیستی توسط برخی سمن‌های تخصصی از مجراهای قانونی حاصل به‌کارگیری خرد جمعی، تخصص و دیگر راهبردهای بلندمدت است و مشارکت بیشتر اعضا را به‌دنبال داشته است. یکی از کنشگران در این زمینه می‌گوید «در برخورد با برخی مسئله‌ها، محدودیت‌های سازمانی مانع از ارتباط جهت حل مسئله می‌شود. تعامل سمن‌ها با همدیگر، هماهنگی بین سازمان‌های مختلف ایجاد می‌کند و منجر به پیگیری جهت حل مشکل، خارج از مرزهای تعیین شده سازمانی می‌شود». پ. به روز شدن سمن‌ها: کنشگران به‌روز بودن سمن را ملاک مهمی برای توسعه و کیفیت‌بخشی روابط در سمن می‌دانند. این پیامد نتیجه به‌کارگیری راهبرد شبکه‌سازی سمن‌ها و تسهیل تبادل علمی و تجربی است.

حتی غیر فعال در این حوزه را نیز جلب کرده و این مواجهه با مسئله‌های فراگیر و روزافزون دلیل مهمی برای نگرانی کنشگران و انگیزه‌های جهت حفاظت از محیط‌زیست و جلوگیری از روند تخریب دارد و با نتایج Botetzagias and Van Schuur (2012)، نیز همسو است.

مشکل‌ها و حفاظت از محیط‌زیست دارد، انگیزه مهمی برای کنشگران محیط‌زیستی است. این نتیجه نیز با پژوهش Jia *et al.* (2017) همسو است. دلیل این امر می‌تواند ناشی از رویارویی و درگیری مستقیم و غیرمستقیم با مشکل‌های محیط‌زیستی در ایران باشد که توجه هر فردی،

شکل ۱- مدل پارادایمی انگیزه‌های مشارکت اعضای سازمان‌های غیردولتی محیط‌زیستی
 Fig.1- Paradigm model of participation motivations of members of environmental NGOs

با تغییرات آب و هوایی و استفاده از انرژی‌های نو را پاسخی به دغدغه‌های ذهنی و دلیل مشارکت در سمن می‌دانند. نتایج تحقیق (Rezaei *et al.* (2018) و Mollayi and Eskafi، نشان داد که آن‌چه زمینه‌ساز انگیزه‌های مشارکتی

اتخاذ سیاست‌های غیر همسو با محیط‌زیست در دولت‌های مختلف، انگیزه‌های برای ورود کنشگران و واکنش آن‌ها خواهد بود. کنشگران ارتباط با دیگر سمن‌ها، مردم و مسئولان جهت خروج از بن‌بست‌های ساختاری، سازگاری

سازمان و در نتیجه توسعه شبکه اجتماعی، افزایش تعامل با مردم و سطح‌های مدیریت دولتی و مطرح شدن در سطح‌های بالاتری از قدرت در جهت تمرکززدایی از آن و کاهش مسئله‌های محیط‌زیستی می‌باشد. با توجه به ساختار پیچیده اداری در ایران و روند کند رسیدگی به خواسته‌های محیط‌زیستی توسط دستگاه‌های اجرایی، وجود موانع قانونی برای حل بعضی از مسئله‌ها و... افراد برخوردار از سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی با جذب دیگر علاقه‌مندان و فعالان این حوزه، اقدام به تشکیل یک سازمان غیردولتی می‌کنند تا عملکرد مؤثری در تسهیل و یا رفع موانع داشته باشند. کنشگران برای ارسال پیام خود به جامعه، از تمام شیوه‌های ارتباطی به تناسب موقعیت و شرایط موجود بهره می‌برند. از این رو پیشنهاد می‌شود تا جهت ارتقاء مشارکت و تسهیل ارتباطات محیط‌زیستی، نهادهای ارائه‌دهنده مجوز، مرحله‌های قانونی ثبت سمن را تسهیل و با استفاده از فکر و نظر تشکلهای در سیاست‌گذاری، آن‌ها را تشویق به ادامه راه کنند تا انگیزه‌ها جهت ثبت سمن و فعالیت‌های محیط‌زیستی افزایش یابد. از جمله مانع‌های موجود در فعالیت سمن‌ها در ارتباط با سازمان‌ها و مردم، نگاه سنگین امنیتی بر آن‌هاست. باید پذیرفت که صدای جامعه مدنی از طریق تشکلهای غیردولتی منعکس و منجر به پیشبرد هدف‌های محیط‌زیستی و توسعه خواهد شد. پیشنهاد می‌شود که خود سمن‌ها، با تخصصی کردن حوزه فعالیت و تهیه بانک اطلاعاتی از مشخصات و حوزه فعالیت‌شان، ضمن معرفی خود، به مستندسازی و اشتراک‌گذاری تجربه‌ها و تقویت شبکه سمن‌ها اقدام کنند؛ زیرا در فرآیند مشارکت، گروه‌ها می‌توانند تجربه‌های خود را مبادله و به تدریج توانمندی لازم جهت تصمیم‌سازی را کسب کنند.

سپاسگزاری

مقاله حاضر مستخرج از رساله دکتری با عنوان "تحلیل و تبیین جامعه‌شناختی نقش سرمایه اجتماعی و فرهنگی

است، تسهیل مقررات و رفع مانع‌های موجود است. اگرچه کنشگران در مطالعه حاضر، از مانع‌های ساختاری به‌عنوان یک محدودیت جهت ثبت سمن‌ها و فعالیت‌های مشارکتی نام برده‌اند و خواهان تسهیل این امر شده‌اند، اما شکل‌گیری سمن‌ها را راهی برای عبور از این مسئله عنوان کرده و هدفشان، ایجاد یک زنجیره از سازمان‌های دولتی و غیردولتی و مردم در کنار هم، برای عبور از این تنگناها است و بر این باورند که یکی از فلسفه‌های وجودی سمن‌ها، شکل دادن به ارتباطاتی است که خروجی آن، حل مشکل-هایی است که یک سازمان به تنهایی قادر به حل آن نیست. پایگاه اقتصادی اجتماعی کنشگران در این پژوهش، با پژوهش‌های پیشین از جمله (Mohseni et al., 2013)، همخوان است. در دیگر موارد تحقیق بالا، مانند (رضایت از زندگی، عضویت اعضای خانواده و...) با این پژوهش اختلاف بود که دلیل آن به نظر پژوهشگران چه‌بسا ناشی از محل پژوهش و بحث تخصصی انرژی و اقلیم باشد. زیرا یک بحث تخصصی در یک خانواده برای همه اعضای خانواده مطلوبیت کافی را ندارد و در این پژوهش، دوستان اثر بیشتری در جذب افراد داشته‌اند و خانواده، نه از جهت عضویت قبلی در سمن؛ بلکه از این‌رو که تسهیل‌گر ارتباط فرد با طبیعت در دوران کودکی و نوجوانی بوده، در ایجاد انگیزه نقش داشته است. در این مطالعه از اعتماد و روابط شبکه‌ای به‌عنوان بخشی از پیامدها نام برده شده است که خود بخشی از سنجه‌های مهم سرمایه اجتماعی بوده و از عامل‌های مهم در ایجاد انگیزه مشارکت در سمن‌ها در پژوهش‌های پیشین از جمله (Ghanei Rad and Hosseini, 2005) بوده‌اند. بیشتر مشارکت‌کنندگان، ارتباط با طبیعت و نگاه سیستمی به آن را یکی از دلیل‌های علاقه-مندی‌شان نام برده‌اند. حمایت از محیط‌زیست به میزانی که فرد خودش را جزئی از جهان طبیعی می‌بیند، مرتبط است. این بخش نیز با پژوهش (Vahida et al., 2017) همسو است. به‌طور کلی ارتباطات اعضا در سمن‌های محیط‌زیستی، دستیابی به موفقیت‌هایی در حوزه فعالیت و هدف‌های

آگاه)، انجمن پاما (میترا البرزی منش)، ناصر کرمی (اقلیم شناس)، انجمن انرژی‌های تجدیدپذیر (آقای زمانی)، ستاد حمایت از سمن‌های شهر تهران (علی شمس)، دوست‌داران آوای طبیعت، رفتگران طبیعت، مجمع فعالان محیط‌زیست و سایر اعضای محترم سمن‌ها به جهت همکاری در مصاحبه سپاسگزاری می‌شود.

NGOهای محیط‌زیست بر مشارکت اعضا در حوزه اقلیم و انرژی‌های نو (مطالعه موردی ENGOهای شهر تهران)" می‌باشد که در دوره دکتری جامعه‌شناسی گرایش گروه‌های اجتماعی در دانشگاه آزاد اسلامی انجام شده است. از سمن‌های چراغ راگا (ژما جواهری‌پور)، سمن زنان و کودکان حامی محیط‌زیست و توسعه پایدار (همیرا

منابع

- Azkiya, M. and Imani Jajarmi, H., 2011. Applied Research Methodologies: Applied Grounded Theory Approach. Keyhan Press., Tehran, Iran.
- Banks, N., Hulme, D. and Edwards, M., 2015. NGOs, states, and donors revisited: Still too close for comfort? *World Development*. 66, 707–718.
- Botetzagias, L. and Van Schuur, W., 2012. Active greens: An analysis of the determinants of green party members' activism in environmental movements. *Environment and Behavior*. 44(4), 509–44.
- Chua, A.Y.K., 2002. The influence of social interaction on knowledge creation. *Journal of Intellectual Capital*. 3(4), 375–392.
- Eskandari, V. and Ghanbarzadeh Lak, M., 2019. Factors affecting the participation rate of higher-education students in domestic solid waste segregation (case study: Nazloo campus of Urmia University). *Environmental Sciences*. 16(4), 93-112. (In Persian with English abstract).
- Fung, C.Y. and Adams, E.A., 2017. What motivates student environmental activists on college campuses? An in-depth qualitative study. *Social Sciences*. 134(6), 1-15.
- Ghanei Rad, M. and Hosseini, F., 2005. Values, network Relationships, and participation in non-governmental organizations (an empirical study among the Tehran youths). *Iranian Journal of Sociology*. 6(3), 97-123. (In Persian with English abstract).
- Giddens, A., 2016. *The Politics of climate change*. Translated by: Sadegh Salehi and Sha'ban Mohammadi. Agah Press, Tehran, Iran.
- Hannigan, J., 2014. *Environmental sociology*. Translated by: Sadegh Salehi. Samt Press., Tehran, Iran.
- Hansla, A., Gamble, A., Juliusson, A. and Garlin, T., 2008. The relationships between awareness of consequences, environmental concern, and value orientations. *Journal of Environmental Psychology*. 28(1), 1–9.
- Jia, F., Soucie, K., Alisat, S., Curtin, D. and Pratt, M., 2017. Are environmental issues moral issues? Moral identity in relation to protecting the natural world. *Journal of Environmental Psychology*. 52, 104-113.
- Laursen, K. and Salter, A., 2006. Open for innovation: The role of openness in explaining innovation performance among U.K. manufacturing firms. *Strategic Management Journal*. 27(2), 131–150.
- Mohd, R. and Ahmad, S.A.B., 2005. Why join an environmental NGO? A case study of the Malaysian nature society. *Pertanika Journal of*

Social Sciences and Humanities. 13(1), 39-46.

Mohseni, R.A., Khoshfar, G.H., Babaei, G.H. and Ebrahimi, M., 2013. The Study of effective factors on women's motivation for participation in NGO's. *Journal of Women and Society*. 4(2), 167-190. (In Persian with English abstract).

Mollayi, M. and Eskafi, M., 2016. Qualitative analysis of participation by triangulation (Case of study: Mashhad city municipality's participation with NGOs). *Social and Cultural Studies in Khorasan*. 10(3), 145-165. (In Persian with English abstract).

Rezaei, M., Babaei, F. and Bahmanpour, H., 2018. Evaluating and prioritizing the effective components of attracting and promoting the participation of NGOs in the process of solid waste management. *Quarterly Journal of Environmental Education and Sustainable Development*. 7(1), 87-102. (In Persian with English Abstract).

Salehi, S. and Pazokinejad, Z., 2018. *Society and energy*. Mazandaran University Press. Mazandaran, Iran.

Sudarmadi, S., Suzuki, S., Kawada, T., Nehi, H., Soemantri, S. and Tri, T., 2001. A Survey of Perception, Knowledge, Awareness, and Attitude in Regard to Environmental Problems in a Sample of Two Different Social Groups in Jakarta, Indonesia. *Journal of Environment Development and Sustainability*. 3(2), 169-183.

Vahida, F., Jafarinia, G.H.R. and Afrooz, S., 2017. The Study of relationship of social activity with environmental behavior (The case study: Tehran residents). *Journal of Environmental Education and Sustainable Development*. 5(4), 113-125. (In Persian with English Abstract).

Wolff, H.G. and Kim, S., 2011. The relationship between networking behaviors and the big five

personality dimensions. *Journal of Career Development International*. 17(1), 43-66.

Yung Feng, H., 2012. Key factors influencing user's intentions of adopting renewable energy technologies. *Academic Research International*. 2 (2), 156-168.

Environmental Sciences Vol.19 / No.1 / Spring 2021

69-88

A sociological study of the motivations for participation in environmental non-governmental organizations in Tehran City: presenting grounded theories

Parvaneh Shateri¹, Sadegh Salehi^{2*}, Mansoor Sharifi³ and Reza Ali Mohseni⁴

¹Department of Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad university, Tehran, Iran

²Department of Social Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

³Department of Social Sciences, Faculty of Humanities, Garmsar Branch, Islamic Azad University, Garmsar, Iran

⁴Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences, Tehran Central Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Received: 2020.02.10

Accepted: 2020.11.01

Shateri, P., Salehi, S., Sharifi, M., and Mohseni, R.A., 2021. A sociological study of the motivations for participation in environmental non-governmental organizations in Tehran City: presenting grounded theories. *Environmental Sciences*. 19(1): 69-88.

Introduction: Adapting to climate change and changing energy-related behaviors to reduce global warming is a necessity in today's societies that would not be possible without the full participation of people and groups, including environmental non-governmental organizations (NGOs). The numerous environmental problems and the difficulty of urban management in major cities such as Tehran make the need for these organizations more expansive, as the development of environmental NGOs will lead to increased participation and decision-making in the field of environment. In this regard, understanding the reasons and motivations of individuals for participation in NGOs as the main objective of the present study can lead to the development of such organizations to achieve sustainable development. Previous research in this area has been very few and often with a quantitative approach.

Material and methods: The approach of this study was interpretation and was done using the grounded theory. Participants were selected based on a purposive sampling of snowball type from 20 members of environmental NGOs in Tehran in the year 2018_19. Data were collected using semi-structured interviews and analyzed using open, axial, and selective coding steps. The concepts were transformed into subcategories and categories and

* Corresponding Author: *Email Address.* salehi@umz.ac.ir
<http://dx.doi.org/10.52547/envs.30853>

the paradigm model was extracted in four parts: causal conditions, confounding conditions, strategies, and consequences that revolve around the central phenomenon.

Results and discussion: The data analysis showed that causal conditions affecting members' motivation to participate in environmental NGOs were based on personal reasons (e.g., sensory and naturalistic experiences, field of study, and transcendental attitudes), interest in environmental activities, and acquisition of dignity. Also, the influential intervening conditions include structural constraints (environmental fragility, lack of context for civic activities, etc.), intrinsic environmental value, and neighborhood (natural habitat and occupational proximity). In addition, the results of the study showed that the strategies adopted by the executives in the short and long term were symbolic activities, criticism, member empowerment, expert recruitment, scientific approach to programs, consulting with planners, networking relationships, interaction, and collective wisdom. Finally, the results of the present study showed that the consequences of adopting these strategies were horizontal and vertical impact, scientific exchange, executive management, and qualitative and quantitative development.

Conclusion: The main motivation of the members to participate in environmental NGOs is environmental concerns. To achieve this, members are interested in establishing or joining an NGO to develop inter-group and intra-group relationships so that they can provide the necessary framework for changing behaviors and reducing or solving environmental problems. In addition, studying the reasons and motivations of members to participate in environmental NGOs can provide mechanisms for attracting others to develop and expand these organizations.

Keywords: Environmental concerns, Climate change, Energy, Community-Based Organizations (CBOs) Participation, Data theory.